

Височин Марія Анатоліївна,
студентка Національного університету
«Одеська юридична академія»,
м. Одеса

СВОБОДА ВІРОСПОВІДАННЯ, ЯК ЧАСТИНА ЗАГАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ПРАВ ЛЮДИНИ, ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Життя суспільства в значній мірі залежить від переконань та ідеалів, якими керується його освічена частина. Людину слід оцінювати не за випадковими вчинками чи рисами обличчя, а за тією системою цінностей, що вона для себе обирає. Свободу віросповідання відносять до основних прав людини, а саме особистісних. Основними правами людини називають ті, гарантовані законом можливості особи, які відповідно до досягнутого рівня еволюції людства в змозі забезпечити її існування і розвиток та є загальними і рівними для усіх людей. Невід'ємним компонентом загальнолюдських цінностей і показником демократії та реальної свободи людини є свобода віросповідання, що разом з іншими фундаментальними правами закріплена Конституцією України від 28 липня 1996 року. Так, в статті 35 зазначено, що *«Кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність... Церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа від церкви. Жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова»*[1].

Розробка і правове оформлення принципів свободи віросповідання і свободи совісті – довготривала праця багатьох вчених, юристів, філософів. Поступово, в суспільній свідомості утвердилося розуміння необхідності релігійної терпимості, вільнодумства, правового захисту людей, які дотримуються різного світогляду [4, с. 21].

Віру людини можна розглядати у двох аспектах: з одного боку, як духовну, психічну діяльність людини, яка визначає об'єкт віри і внутрішнє ставлення до нього. Така діяльність відображає поняття свободи віровизнання. З іншого боку, віру трактують і як зовнішню (фізичну) діяльність, що виступає проявом віровизнання. Можливість здійснення такої діяльності людиною відображає інше поняття - свободу віросповідання. Саме по собі право, як юридичне явище, не здатне регулювати вибір думок чи поглядів людини, тобто, хоча свобода віровизнання неминуче передуює свободі віросповідання, вона не може бути предметом юридичного забезпечення. Регулюватись правом може лише свобода віросповідання, яка в правовому аспекті являє собою зовнішній вияв сповідання віри, як релігійної, так і нерелігійної. Отже, віросповідання – це не лише належність людини до певної релігії, церкви, того чи іншого релігійного напрямку, як загальносоціальне право людини – це невіддільне,

ГУМАНІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Матеріали міжнародного науково-практичного симпозиуму, 2016

невід'ємне право людини; можливість сповідувати певну віру, дотримуватись обрядів, пов'язаних з нею, проповідувати або не дотримуватися жодних релігійних поглядів [5, с. 70].

Національне законодавство кожної демократичної країни має відображати загальноприйняті цінності та надбання. Тож, формуючи правову державу, Україна значно активізувала процес визнання прав людини та створення механізму їх захисту, оскільки за часів існування СРСР держава не лише не визнавала право людини на свободу віросповідання, а й активно переслідувала громадян за вираження релігійних переконань. Найголовнішим кроком стало прийняття у 1991 році Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» і саме на його основі державна політика у сфері охорони права людини на свободу віросповідання здійснюється і до сьогодні [6, с.5]. Його положення щодо юридичних засобів реалізації, охорони і захисту свободи вибору світогляду та віросповідання, а також окремих її елементів, на зразок права на світську чи релігійну освіту, права на альтернативну (невійськову) службу розкриті й конкретизовані в ряді інших нормативно-правових актів (ЗУ «Про освіту», ЗУ «Про альтернативну (невійськову) службу»). Варто відзначити, що частиною національного законодавства також є чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана ВР України і які також закріплюють право на свободу віросповідання. До них слід віднести Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (ст. 18) та Конвенція про захист прав людини і основних свобод (ст. 9).

В Україні охорона свободи віросповідання базується на певних принципах, до яких слід віднести:

1) Рівноправність громадян незалежно від їх ставлення до релігії (ст. 24 Конституції України, ст. 4 ЗУ «Про свободу совісті та релігійні організації»). За цим принципом всі громадяни, незалежно від їх ставлення до релігії, є рівними перед законом. Відповідно, не допускається жодних обмежень чи привілеїв за ознаками релігійних переконань. Українським законодавством передбачена кримінальна відповідальність за порушення даного принципу: «умисні дії, спрямовані на розпалювання... релігійної ворожнечі та ненависті... образу почуттів громадян у зв'язку з їхніми релігійними переконаннями, а також пряме чи непряме обмеження прав або встановлення прямих чи непрямих привілеїв громадян за ознаками... релігійних та інших переконань...» (ч. 1 ст. 161 Кримінального кодексу України)[2].

2) Жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова (ч. 3 ст. 35 Конституції України). Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» визначає, що «ніхто не може встановлювати обов'язкових переконань і світогляду» (ч. 2 ст. 3).

3) Усі релігії, віросповідання та релігійні організації є рівними перед законом (ч. 4 ст. 5 ЗУ «Про свободу совісті та релігійні організації»). Недоліком є те, що цей важливий принцип не відображений у Конституції України.

ГУМАНІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Матеріали міжнародного науково-практичного симпозиуму, 2016

4) Відокремлення церкви і релігійних організацій від держави (ч. 3 ст. 35 Конституції України; ст. 5 ЗУ «Про свободу совісті та релігійні організації»). Суть цього принципу можна прослідкувати в певних положеннях:

- держава не може втручатися у законну діяльність релігійних організацій;
- релігійні організації не можуть виконувати державних функцій;
- держава стоїть на захисті прав і законних інтересів релігійних організацій, орієнтована на встановлення відносин взаємної релігійної і світоглядної терпимості й поваги між громадянами та релігійними організаціями, що сповідують різні релігії чи не сповідують зовсім;
- держава повинна рахуватися й поважати традиції та внутрішні настанови законних релігійних організацій;
- заборона державного фінансування діяльності організацій, створених за ознакою ставлення до релігії;
- право релігійних організацій на участь у громадському житті, а також використання засобів масової інформації;
- заборона участі релігійних організацій в діяльності політичних партій і надання їм фінансової підтримки, заборона висунення кандидатів до органів державної влади, проведення агітації або фінансування виборчих кампаній кандидатів до цих органів;
- обов'язковість дотримання релігійними організаціями вимог чинного законодавства і правопорядку [3].

5) Заборона примусу щодо сповідання релігії та участі в богослужіннях, релігійних обрядах і церемоніях (ст. 3 ЗУ «Про свободу совісті та релігійні організації»). Варто відзначити, що право не сповідувати жодної релігії включає до свого змісту й можливість виражати і поширювати атеїстичні та інші нерелігійні переконання. Однак, на юридичному рівні, поки що не передбачена відповідальність за порушення даного принципу [7, с. 36].

Як уже було зазначено, свобода віросповідання як загальносоціальне право людини є можливістю людини вчиняти такі діяння, за допомогою яких приймаються, змінюються та сповідуються релігійні або інші переконання.

Видається доцільним доповнити національне законодавство деякими важливими моментами:

- закріпити в Конституції України принцип рівності перед законом усіх релігій, віросповідань та релігійних організацій перед законом;
- відобразити в законодавстві принцип добровільності самовизначення людини у сфері сповідання віри та вільний вибір форм і способів віросповідання;
- передбачити механізм захисту від примушування громадян до сповідання або відмови від сповідання якоїсь релігії, до участі або неучасті у богослужіннях і релігійних обрядах, до навчання релігії або переконань; вимагання від священнослужителів відомостей, отриманих ними під час сповіді віруючих.

ГУМАНІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Матеріали міжнародного науково-практичного симпозиуму, 2016

Визнання різноманіття відносин і повага до співвідношення віри різних людей у суспільстві є головним аспектом свободи в сучасних реаліях.

Список використаних джерел

1. Конституція України, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Кримінальний кодекс України, Верховна Рада України; від 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
3. Про свободу совісті та релігійні організації Закон від 23.04.1991 № 987-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/987-12>
4. Бурьянов С. Л. Правовые основания, сущностное содержание и гарантии свободы совести / С. Л. Бурьянов // Государство и право. – 2001. – № 2. – С. 21–26.
5. Лаврик О. А. Свобода віросповідання людини як суб'єктивне юридичне право, його забезпечення в Україні / О.А.Лаврик // Філософські та методологічні проблеми права. – 2011. – № 1. – С. 68-75.
6. Релігійна свобода: історичне підґрунтя, правові основи і реалії сьогодення: наук. зб. / ред.: А. Колодний; Ін-т філос. ім. Г.С.Сковороди НАН України. - К., 1998. - 155 с.
7. Свобода віросповідання: юридичне забезпечення в Україні (загальнотеоретичне дослідження) [Текст] / Л. В. Ярмол ; Акад. прав. наук України. НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. – Л. : Світ, 2006. – 190 с.

Гожя Богдана Борисівна,
студентка з курсу
факультету соціології і права НТУУ «КПІ»,
м. Київ

ПЕРЕВИЩЕННЯ МЕЖ КРАЙНЬОЇ НЕОБХІДНОСТІ: СПІВВІДНОШЕННЯ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ

У кримінальному праві багатьох країн світу існує інститут обставин, що виключають злочинність діяння. Однією з цих обставин є крайня необхідність. У тезах розглядається питання про умови і межі крайньої необхідності та його вирішення при перевищенні меж завданої шкоди у цьому стані. Аналізується закріплення інституту крайньої необхідності у чинному Кримінальному кодексі України (далі – КК України) та розглядається питання кримінальної відповідальності особи при перевищенні меж крайньої необхідності, що на сьогодні є досить актуальним питанням.

Крайня необхідність – це сукупність певних обставин, за яких виникла небезпека для об'єкта, збереження якого можливе тільки у випадку завдання шкоди іншому об'єкту, який має меншу цінність. Іншими словами, правомірним визнається завдання збитків одним цінностям, які знаходяться